

Neuvottelut 11.1.2011 kello 13.00 OPM, Helsinki, kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksista saamen kielten osalta.

Onno 7/Dec. 2/2011

Opetusministeri Henna Virkkunen

Saamelaiskäräjien keskeiset esitykset kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksesta saamen kielten osalta:

- a) Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksen vuoksi ei saa heikentää saamen kielten asemaa eikä Kotuksen vastuulla olevia saamen kielten—huolto- ja edistämistehtäviä.
- b) Kotuksen saamen kielten virat resurssineen tule siirtää saamelaiskäräjille saamen kielen toimistoon.
- c) Kotuksen organisaatiomuutoksesta huolimatta saamen kielten neuvontatyö tulee säilyttää ja sitä tulee edelleen vahvistaa osana saamelaista kulttuuri-itsehallintoa.
- d) Kotuksen organisaatiomuutoksesta huolimatta tulee Suomen valtion huolehtia inarin- ja koltansaamen kielenhuollon säilymisestä ja edelleen kehittämisestä.
- e) Saamen kielen lautakunnan jättäminen Kotukseen ilman lautakunnalle kuuluvien tehtävien hoitavaa työntekijää ei ole toimiva ratkaisu. Lautakunnan nykyiset tehtävät tulee yhdistää saamen kielineuvoston tehtäviin vahvistaen kielineuvoston asemaa ja sen toimintaresursseja.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen vastuulla olevat kielet ovat perustuslaissa turvatut kielet. Saamen kieltä ei voi rinnastaa muihin kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta annetussa laissa mainittuihin kieliin, koska saamen kieli on alkuperäiskansakieli. Saamelaiset ovat Suomen perustuslaillinen alkuperäiskansa (PL 17.3 §). Saamelaisia koskevia asioista käsitellessä tulee ottaa huomioon kansallisen lainsäädännön lisäksi kansainväliset alkuperäiskansoja koskevat sopimukset ja periaatteet.

Saamen kielet ovat uhanalaisia kieliä eli vaarassa kadota maailmasta. Resurssien vähentämisen sijaan saamen kieli tarvitsee lisää resursseja erityisesti saamen kielen kielenhuoltoon, neuvontaan ja terminologiatyöhön. Kaikki Suomessa puhuttavat kolme saamen kieltä inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame ovat nuoria kirjakieliä, joiden kirjallinen kehitys on vasta pääsemässä alkuun ja täten tarvetta kielenhuollolliselle työlle on huomattavasti enemmän kuin mitä tätä työtä varten on nykyisin resursseja.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan valtionhallinnon tuottavuusohjelma ei saa vähentää nykyisiä saamen kielen huollon resursseja eikä estää uusien virkojen perustamista saamen kielen huoltoon. Suomen hallitus on ihmisoikeuspoliittisessa selonteossaan (Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009 s.170) asettanut tavoitteeksi saamen kielen elvytysohjelman laatimisen. Elvytysohjelmatyössä on tarkoitus kartoittaa jo toteutettavat toimet ja hankkeet sekä asetetaan tavoitteeksi nykyistä kokonaisvaltaisempi ja pitkäjänteisempi toiminta saamen kielten säilymisen ja kehittämisen varmistamiseksi.

Neuvottelut 11.1.2011 kello 13.00 OPM, Helsinki, kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksista saamen kielten osalta.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kielenelvytyksen mahdollistava ja kielenelvytystä tukeva kielenhuolto- ja neuvontatyö sekä terminologiatyö tulee saattaa osaksi saamen kielen elvytysohjelmaa.

1. Työryhmän keskeisistä esityksistä (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1)

Työryhmän esityksessä kielipolitiikka on ehdotettu säilytettävän Kotuksen tehtävänä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamen kielipolitiikka ei voi säilyä Kotuksen tehtävänä mikäli kaikki henkilöstöresurssit siirretään yliopistoihin. Kotukselle ei jää tällöin mitään asiantuntemusta edistää kielipolitiikkaa saamen kielen osalta. Suomen perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden näkökulmasta käsin Saamelaiskäräjät pitää luonnollisena, että päävastuun saamen kieltä koskevasta kielipoliittisesta toiminnasta on Saamelaiskäräjillä.

Työryhmän esityksessä saamen kielten huoltajien (pohjoissaame ja inarinsaame) virat on esitetty siirrettäväksi Oulun tai Helsingin yliopistoon. Saamelaiskäräjät ei pidä työryhmän esitystä hyväksyttävänä jo perustuslain määräysten johdosta. Saamen kieltä koskevien määräysten lisäksi perustuslaissa säädetään (22 §), että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen eli tässä tapauksessa saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen. Perustuslain 124 § määrää, että julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamen kielen huollon tehtävien siirtäminen yliopistojen tehtäviksi ei ole perusteltua tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Saamelaiskäräjät haluaa huomioida, että uusi yliopistolaki on muuttanut sekä yliopistojen että yliopiston henkilöstön asemaa. Yliopistojen henkilöstön asema on muuttunut virkasuhteesta työsuhteeksi. Tämä aiheuttaa ongelman mahdolliselle saamen kielen tehtävien hoitamiseksi.

Saamelaiskäräjät esittää, että saamelaiskäräjät otetaan mukaan suunnittelemaan saamen kielen tutkimuksen ja huollon asemaa Kotuksessa, koska saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia (Laki saamelaiskäräjistä 974/1995, § 6).

2. Kotuksen saamen kieleen liittyvät tehtävät

Kotuksen lainsäädännöllinen asema saamen kielen huoltoon ja nimistön huoltoon liittyvässä toiminnassa on merkittävä. Kotuksen resurssit eivät ole kuitenkaan vastanneet saamen kielen huollon tarvetta ja Kotuksen toiminta saamen kielen huollon ja paikannimien vaalijana on jäänyt vaillinaiseksi erityisesti koltan- ja inarinsaamen osalta. Suomen saamen kielillä ei ole muuta resurssia tähän työhön kuin Kotuksen toiminta. Nykyisin Kotuksen harjoittama saamen kielen tutkimus-, kielenhuolto- ja neuvontatyö on siksi ehdottoman tärkeää saamen kielille ja se tulee turvata saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon nojalla

Neuvottelut 11.1.2011 kello 13.00 OPM, Helsinki, kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksista saamen kielten osalta.

Saamen kielissä, joiden kirjallinen historia on vielä kovin lyhyt ja vain nuorempi saamelaiskukupolvi on saanut ja saa opetusta omassa äidinkielessään, on neuvontatyöllä erittäin keskeinen merkitys kielen kehittymiselle, ja tarvetta siihen on huomattavasti nykyisiä resursseja enemmän. Kaikkien saamen kielten tilanne on erittäin haavoittuva ja ne tarvitsisivat kehittyäkseen kipeästi lisäresursseja. Kaikissa saamen kieliin kohdistuvissa toiminnoissa ollaan tekemisissä uhanalaisten, häviämisvaarassa olevien kielten kanssa. Nykyisellään kaikki saamen kielet kärsivät resurssipulasta nimenomaan terminologia-, kielenhuolto- ja neuvontatyössä. Kielenhuolto- ja neuvontatyö tarvitsee tuekseen kielen tutkimusta.

Suomen saamelaiskäräjien tehtäviin kuuluu saamen kielen osalta mm. saamelaisten kielellisten oikeuksien edistäminen ja niiden seuraaminen, pohjoismaisen saamen kieliyhteistyön koordinointi sekä saamenkielisen oppimateriaalin valmistaminen, rahoittaminen ja edistäminen. Varsinkin saamelaiskäräjien käännös- ja oppimateriaalityö tarvitsevat kielenhuollollista apua, jota on Suomessa saatavissa juuri Kotukselta. Saamelaiskäräjillä ei ole yhtään vakinaista kielen tutkijan- tai huoltajan virkaa, minkä vuoksi nykyisen Kotuksen saamen kielen tutkijoiden tekemällä työllä on erittäin suuri merkitys myös saamelaiskäräjien työhön.

Työryhmä ei ole esityksessään pohtinut saamenkielisten paikannimien tulevaa hoitoa. Saamenkielisten paikannimien hoito ja edistäminen on jäänyt resursoimatta ja edistämättä Kotuksen työssä. Saamenkieliset paikannimet kuuluvat Kotuksen saamen kielen huoltajan työtehtäviin. Paikannimet ovat vain paperimuodossa, paperikartoilla ja nimilapuilla. Tilanne on samanlainen kuin 1900-luvun alussa, jolloin paikannimiä alettiin kerätä. Kotus ei ole vielä resursoinut paikannimien saattamista sähköiseen muotoon. Saamen kielen huoltajan, joka on tällä hetkellä pohjoissaamenkielinen, tehtäviin kuuluu myös koltan- ja inarinsaamen paikannimien huolto. Tehtävä edellyttäisi kolmen saamen kielen tyydyttävää hallintaa ja asetettu tehtävä on kohtuuton yhden työntekijän vastuulle.

Saamelaiskäräjät on hyvin huolissaan saamenkielisten paikannimien säilymisestä nykyisessä tilanteessa. Vanhempi saamelaiskukupolvi on liukumassa pois ja heidän tietämyksensä paikannimistä katoaa heidän mukanaan. Paikannimet kuuluvat saamelaisten perinteiseen tietoon ja ovat olennainen osa saamelaisten kulttuuriperintöä. Saamelaiskäräjät näkemyksen mukaan saamenkielisten paikannimien keräämis-, tallentamis- ja edistämistyö asiakaspalveluvelvoitteineen tulee siirtää saamelaiskäräjien tehtäväksi ja toimintaa varten on turvattava riittävät resurssit, mukaan lukien resurssit paikannimien keräämiseen ja saattamiseen sähköiseen muotoon sekä tiedon palauttamiseen takaisin yhteisölle. Saamelaiskäräjät näkee, että paikannimet ja niiden sisältämä kulttuurinen tietous esim. saamelaisten historiasta, elinkeinoista, liikkumisesta, myyteistä ja uskonnosta ovat saamelaisten kulttuuriperintöä ja se tulee saattaa takaisin yhteisölle eli takaisin saamelaisyhteisön tietoisuuteen.

Kotuksen saamen kielen huoltajien virkojen siirtämisellä saamelaiskäräjien saamen kielen toimistoon, varmistetaan saamen kielten resurssien jatkuvuus kielenhuolto-, nimistöhuolto- sekä neuvontatyössä ja niiden kehittäminen saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon nojalla.

Neuvottelut 11.1.2011 kello 13.00 OPM, Helsinki, kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen organisaatiomuutoksista saamen kielten osalta.

Saamelaiskäräjien pohjoismaisen yhteistyöelimen, saamelaisen parlamentaarisen neuvoston yhteydessä toimii pohjoismainen saamen kielilautakunta, jossa on eri saamen kielten (mm. pohjoissaamen, inarinsaamen, koltansaame, eteläsaamen) jaostot. Jaostojen tehtävänä on vastata mm. kielenhuollosta sekä neuvonta- ja terminologiatyöstä. Nykyisellään Saamen kielilautakunnan työtä vaikeuttaa kielijaostojen resurssien puuttuminen ja ammattitaitoisen henkilökunnan puute kieliyhteistyössä.

Kolmen maan saamelaiskäräjät on käynnistänyt saamen kielilautakunnan uudelleen organisoinnin, jonka tavoitteena on vahvistaa nimenomaan saamen kielten tutkimusta, huoltoa ja neuvontatyötä. Saamen kielen huoltotehtävien siirto Kotukselta saamelaiskäräjille tukisi myös yhteispohjoismaista kieliyhteistyötä.

Kotuksen uudelleenorganisoinnissa saamelaiskäräjät näkee mahdollisuuden saamen kielineuvoston asiantuntijuuden vahvistamiseen olemassa olevien saamen kielenhuoltajien resursseilla. Saamen kielenhuollon toimenkuva pysyisi lähes entisellään, mutta saamelaiskäräjien alaisuudessa se mahdollistaisi resurssien tarkemman kohdentamisen kuhunkin saamen kieleen eli kunkin saamen kielen huoltaja voisi perehtyä hallitsemansa saamen kielen kielenhuollollisiin asiantuntijatehtäviin.

3. Kotuksen saamen kielen lautakunta

Kotuksen alaisuudessa toimii nykyisin saamen kielen lautakunta, jossa ovat edustettuina kaikki Suomessa puhuttavat saamen kielet eli inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Lautakunnan tehtävänä on päättää saamen kielten käyttöä koskevista periaatteellisista tai yleisluonteisista suosituksista. Tällä hetkellä Kotuksessa on yksi kokoaikainen pohjoissaamenkielinen saamen kielen huoltajan virka sekä osa-aikainen 50 %:n inarinsaamen kielen huoltajan virka. Koltansaamen kehittämisestä huolehditaan tällä hetkellä ainoastaan projektityön turvin, jonka ei voida katsoa riittävän erityisen uhanalaisen kielen tulevaisuuden turvaamiseen.

Saamelaiskäräjät näkemyksen mukaan nykyisin Kotuksen saamen kielen lautakunnan tekemä työ on jäänyt vähäiseksi ja lautakunta on kokoontunut harvoin. Lautakunnan tehtävät ja painoarvo ovat jääneet vähäiseksi eikä saamen kielen asemaa ole edistetty riittävästi Kotuksen toiminnassa ja sen resursoinnissa. Saamelaiskäräjät näkee, että sillä on paremmat valmiudet edistää saamen kielen asemaa kokonaisvaltaisesti.

Irja Seurujärvi-Kari
I varapuheenjohtaja

Siiri Jomppanen
Kieliturvasihtööri